

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Laetitiae Perfectae Artificium In Conscientiae Recta Efformatione
inuentum, & per Adventuales Conciones expositum ac demonstratum

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1667

§. I. Quâ ratione ex peccati comprehensâ turpitudine, & ex gehennae aut
poenarum seruili timore, elicienda sit Attritio, quae tamen seruilis non sit,
sed liberalis seu ingenua.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11367

adhibere. Sic varii variè Attritionem ipsam atrodunt primò; & cum hoc rationibus conuicti, meritò non possunt; tum tandem Attritionis praxim exagitant, eamque conantur reddere pœnitentibus suspectam: artificio sanè subdolo, & Sacramento à Christo instituto, medicinæque tam pretioso sanguine peccatoribus præparatæ, fatis injurio. Discutientur itaque omnia aduersariorum argumenta, quibus Attritionis praxim impetunt; illudque præcipuè demonstrabitur, inanes esse cauillationes, artesque meras, quibus rudiores, maioris sanctitatis & securitatis prætextu implicantur, & ab Attritione in rem deducendâ deterrentur. Primò tamen, ne quidquam desit materiæ, exponendum est, quâ ratione excitanda sit Attritio; ne ex timore seruili, è quo ducit exordium, ei quidquam seruile adhæreat; sed vt prorsus liberalis sit & ingenua. Nam quòd aduersarii fortasse fieri hoc non posse sibi persuadeant; hinc errorum omnium, quos deinde pertexunt, data est occasio.

§. I.

Quâ ratione ex peccati comprehensâ turpitudine, & ex gehennæ aut pœnarum seruili timore, elicienda sit Attritio, quæ tamen seruilis non sit, sed liberalis & ingenua.

I. **C**ontritionis & Attritionis quamuis sit scelerum pœnitere, eaque & facta odisse, & facienda ex animo detestari; ingens tamen inter vtramque est differentia, & quidem duplex. *Prima* quidem sese offert, si motiuum aut rationem ex quâ singulæ exsurgunt, attendas; *secunda*, si effecta vtriusque consideres. Etenim ratio detestandi scelera, quam Contritio adhibet, est merus amor Dei super omnia diligendi & dilecti, qui etiam celebri Charitatis, tertiz, sed præcipuè inter Theologicas virtutes, titulo insignitur. Amor benevolentiz hic est, quò dum Conditorum suum creatura complectitur, ei bona vult omnia; ac propterea in se reflectens mentis oculos, criminumque, quibus tam bonum Numen offendit indignitatem considerans, pœnitet jam sui; scelera detestatur, quæ Amori tam sancto, fœdissimè intercessere, tenerrimamque amicitiam per summam impudentiam infregere. Attritionis

Contritio & Attritio primò differunt in motiua.

Contritio ex Amore benevolentiz enascitur.

verò excitamenta & veluti iucunabula, longè minoris notæ motiua sunt, quàm Amoris beneuoli; omnis enim peccati per Attritionem detestatio, oritur vt Tridentinum affirmat, *vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu:* Trid. sess. 14. c. 4. ad gehennæ autem metum refertur amissio juris ad gloriam: & sic Attritio præcipuè ex Spe enascitur, id est, amore Concupiscentiæ, qui Amore Beneuolentiæ, nobilitate multùm est inferior: Hic enim Deo omnia; ille verò Deum sibi concupiscit & desiderat.

Secundo differunt penes effecta.

Debetur contritioni diuina amicitia,

non verò Attritioni.

Altera Contritionis & Attritionis differentia, ex effectis petitur. Contritio enim per se solam, peccatorum omnium veniam consequitur: etenim Amor ex quo aut enascitur, aut certè cui congenita est ea peccati detestatio, perfectam secum fert Numinis amicitiam, eamque sibi impendi, quasi iure suo exigit; cùm amoris non sit alia, quàm amoris reciproci compensatio: & tam nobilis est Deus ingenii, vt à nemine sese patiat amor superari: hinc fit quòd Contritio nullam in pœnitente hostilitatem patiatur consistere, neque quidquam quod iustam Dei auersationem mereatur. Atque adedò hinc etiam est, quòd Contritioni, perfectò, inquam, Amori beneuolentiæ; omnium omninò scelerum commissorum detur impunitas, ne & amicus sit Dei qui sic amat, & simul etiam inimicus; & propterea dignus quem amet Deus, & quem etiam auerfetur: quæ duo combinari, est impossibile. Attritio autem, licet commissorum criminum sit detestatio, non tamen eius est naturæ, vt amicitiam Dei iure suo postulet. Cùm enim ex amore concupiscentiæ, quo sibi visionem beatificam homo concupiscit, & malum per supplicia inferendum auersatur, trahat originem; sanè sine mutuâ Dei amicitia, aut beneuolentiâ reciproca, peccatoris animus potest afficere. Neque enim quidquam amoris aut amicitia tibi debet is, cuius hæreditatem tibi exoptas: neque Princeps vllius amicitia impendendæ subdito, lege obstringitur, ex eo solùm capite quod suppliciorum metu, & legum reuerentiâ, deinceps ab iis infringendis statuat abstinere. Atque hæc est ratio, quòd Attritioni scelerum impunitas non impendatur, quamuis ad eam acquirendam disponat; remissionem plenam relatura, dum vt mox dicemus, Christi meritis in Sacramento conjungetur.

Hujus detestationis, seu Attritionis naturam superiore Tractatu ex-

tu exposuimus: ostendimusque, vt sit legitima pœnitentis animi soboles, & supernaturale Dei donum (qualem ad Sacramenti valorem requirit, atque idcirco dari posse statuit Tridentinum) eam & peccatum commissum verè detestari, & peruersam voluntatem verè corrigere, & ad totius legis obseruationem inducendam sufficere: ingenuam denique & liberalem esse seu voluntariam, minimeque seruilem id est non coactam nec refractariam.

4. Hoc nunc exponendum est, quo pacto hæc Attritio tam ingenua & voluntaria, ex Timore pœnæ, qui tamen seruilis est, educi possit, & à mancipatûs sordibus defæcari. In hoc enim tota aduersariorum versatur difficultas, quòd sibi persuadeant, ex timore qui verè seruilis est, non posse quidquam enasci nisi quod seruile, hoc est violentum & coactum; & sic non existimant conjungi posse Timorem pœnæ, cum sincero amore iustitiæ, id est cum verâ voluntate agendi rectè, seu quia rectum aut iustum est quod agendum à timore proponitur. At in hoc errant toto cælo, & multorum deinceps errorum sibi jaciunt fundamentum.

Errat qui existimat ex timore serui non posse nasci obsequiam ingenuam & liberalem.

5. Etenim, quoties id etiam in rebus humanis vsuuenit, vt legem Reges ferant quam supplicij intentatis etiam sanciant? quòd certè nihil est aliud quam seruilem timorem populis sibi subjectis incutere. An ideo tamen seruilem in morem, seu seruiliter & coactè ab omni populo legi obeditur, & nemo paret ingenuè? Sanè pro diuersis humanum genis & ingeniis, diuersa præstabuntur obsequia. Erit qui seruiliter, seu inuitus legi se subiciet, erit etiam qui liberaliter seu voluntariè. Et tamen vterque ex timore supplicij, legis obseruandæ sumet exordium. Exponendum id est exemplo. Imperator, quòd sic rebus suis planè conducere arbitratur, rotis castris edictum jubet promulgari, quò seuerissimè sub mortis illicò inferendæ interminatione cauet, ne quis cuiuscumque sit ordinis, castrorum limites eo die excedat. Paretur ei ab omnibus, vtique terrore supplicij admodum percussis. At, an etiam omnium eadem est parendi mens & modus? Minimè verò. Nam lixæ, calones, militum aut prædonum fax agrorum deuastationibus viuere solita, sic sese domi continet, vt è castris excedendi voluntatem non deponat. Quod quidem manifestum est; cum latebras rimentur vndique, vt vigilum oculos fallant, seseque è castris emittant. Hoc autem quia consequi se posse desperant, inter limites sese continent. Parent itaque sed inuiti, id est,

Paret in legibus humanis.

Exponitur in edicto castris.

cui lixæ & prædones parent inuisi.

*Nobiles
voluntarie,*

id est seruiliter ; atque adeo non vt milites , sed vt serui per vim , mortis metu , sub signis continentur. Nobilioris interim sunt animi milites , ordinum primipili , Centuriones , & quibus non est ignaua mens : quibus dum idem intentatur delinquentibus supplicium , non tamen idem est parendi genius : obediunt enim alacres , nec vllâ se cogi fatentur parendi violentiâ. Nonne tamen ex timore pœnæ , tam lixis & calonibus , quàm fortissimis militibus , obediendi factum est initium ? Sine dubio. Unde ergo tam dispar obsequium ; hoc voluntarium , inuitum istud & coactum ?

*Vnde hac
differentia
suscipitur.*

Dicam. Vile istud & projectum hominum genus , supplicia per legem intentata dum exhorrescit , ita secum argumentatur & statuit ; omnimodis euitandum esse supplicij incurrendi periculum. Itaque in omnem sese partem conicit , modum euitandæ pœnæ vt effugiat ; quam donec inuenit ; domi se continet sed inuitus , & sine dubio in apertum campum euasurus , si euadendi detur opportunitas. Legem itaque hic seruat , vt euadat supplicium ; neque timet vt obediat ; sed obedit vt ne incurrat id quod timet , quodque alio modo euadere se posse desperat. Hoc autem non tantum est timere seruiliter , sed & ex timore seruili obedire seruiliter ; siue , quod repetendum est sæpius , inuitè , violentè , & coactè , sic vt mallet non obedire. Longè alia est in generosis militum pectoribus , è timore tamen seruili educta obediendi ratio. Fateor , seruilis est intentati supplicij timor , & sic rectè nominatur , prout filiali opponitur ; nec enim filiis à Patre solet mortis pœna intentari , aut si intentatur , paternæ non sunt minæ. Fateor , etiam ex hoc timore exsurgere in nobili & ingenuo pectore parendi voluntatem. At quomodo ? idcirco nempe , quod ex tam horrendo supplicio , legis necessitatem , & Imperatoris sui iustam voluntatem intelligit ; quem scit eâ esse animi moderatione , vt tam cruentam , in optimum quemque fortissimumque militem , sine vllâ exceptione aut Ordinum priuilegio legem laturus non fuerit , nisi aut inimicorum vicinia , aut grauis aliqua expeditio , aut alia magna necessitas , virum moderatissimum sui que potentissimum vrgeret. Hinc fit vt legi , tanquam iustissimè conceptæ & promulgatæ , pareat voluntariè & expeditè.

*Et sic timor
est maximè
conformis
rationi*

Atqui , inquires , qui sic legem obseruat , non ex timore pœnæ , sed

6.

7.

sed ex ratione solidâ, obediendi concipit voluntatem. Respon-
 deo id esse verissimum, rationi consonam seu ex ratione petitam
 præstari debere obedientiam. Sed nonne mortis timor eo in e-
 uentu, rationi summopere est conformis? Quid enim est timor
 animi, aut Intellectûs, nisi, vt passim dicitur, Fuga mali? ego
 malim dicere, Timorem animi, iudicium esse quo statuitur fu-
 giendum malum quod imminet, aut imminere apprehenditur;
 cuius iudicii effectus sit, mali fuga. Quidquid sit rationi confor-
 mis est omnis mali fuga: igitur & hic timor. Voluntatem ita-
 que obediendi, parit Timor mortis in animo liberali & ingenuo,
 ratione, non vi aut violentiâ. Sed quomodo? *primò* quidem
 pœna legi apposita, exponit iustissimam Legislatoris mentem,
 quam miles ex supplicij atrocitate liquidissime percipit. *Secun-*
dò, Timor ille quem ex apprehensâ supplicij iustè intentati mag-
 nitudine concipit, assiduus est admonitor qui legis grauitatem
 æquitatemque repræsentet. Vnde fit vt sponte suâ ei se miles
 subiiciat, nec inuitus, sed vero parendi desiderio. Obedien-
 dum enim prorsus iudicat, non tam quod legis minas metuat, sed
 quod ex minis meritò & verè meruendis, magnitudinem, æqui-
 tatemque præcepti, atque adeo Imperatoris iusta præcipere soliti,
 vrgentem admodum voluntatem penitus percipiat. Huius au-
 tem legis denuntiator seu præco est Timor quem reipsâ mente
 persentiscit.

*Timor au-
 tem actua-
 lis, est assi-
 duus præco
 qui anima
 legem pro-
 ponit &
 denuntiat.*

8. Fusiùs exemplum hoc proposui, quod in re admodum huma-
 nâ, totus Attritionis, vt ita dicam, conceptus & partus faciliùs
 intelligatur. Patet certè ingenua quàm sit & liberalis mentis so-
 boles, minimèque seruilis, quantumvis ex timore gehennæ, qui
 vulgo seruilis dicitur, ortum duxerit. Neque sanè quæ à me
 iam dicta sunt, necesse est Attritioni multis applicare; res enim
 ipsa in exemplo proposita, sese prodit sponte suâ. Etenim si
 praxim excitandi Attritionem exquiris, istud certum est, inanem
 esse peccati detestationem, aut legis obseruantiam, quæ eò tan-
 tum exhibetur animo, vt supplicia à lege intentata euadantur,
 si interim voluntas peruersa maneat non parendi, nisi pœnæ ti-
 merentur. Hoc enim jam in calonibus & lixis vidimus quàm
 sit seruile, minimeque ingenuum aut voluntarium parendi ge-
 nus. Ingenua autem & legitima vt sit Attritio, quæ ex Timore
 elicitur, hoc ordine est excitanda.

*Qua attri-
 tio seruilis
 sit & ma-
 la.*

Ingenam
Astritso-
nem prae-
dit super-
naturalis
timor poena.

Primò quidem obiicitur mentis operationi primæ, seu apprehensionis, æternæ aut etiam temporariæ vt Cardinali Lugo placet, à Deo tamen justè sibi infligendæ poenæ repræsentatio. Ex hæc autem, timor tanti mali ceruicibus suis impendentis, animo, quin & corpori nonnumquam non sine ingenti horrore oboritur. Quod si autem timor ille apprehensionis primæ terminos non excedat, aut non vterius sese extendat quàm ad ingenerandam generatim fugam objecti mali, tunc sanè crederem nihil admodum supernaturale timorem hunc secum ferre, nisi fortè per actum Fidei qui necessariò huic timori innectitur; non enim timeret poenas, nisi crederet & eas dari, & pro peccatis à se commissis infligi: vtrumque autem credere, Diuinæ Fidei actus est. At verò si Timor ille ita apprehensionem primam afficiat & percellat, vt aliqua in Voluntate ipsâ fiat animi percussio, seu motus primò-primus, quo ad scelera, timoris causam, detestanda, & ad rectè deinceps agendum inclinatur, tum sanè Timor ille ex omni parte supernaturalis est, & ex eo genere gratiarum actualium, quæ nobis non nisi propter Christum, vt causam earum meritoriam tribuuntur, & à Christo tanquam capite benignissimè deriuantur.

9.
Lug. disp.
s. de pæ-
nit. sect. 9.
n. 127.

Quando-
nam Timor
poena pro-
cedat à
Gratia
Christi, seu
sit superna-
turalis.

Ex timore
poena iustè
à Deo in-
tentata,
displicen-
tiam com-
missi scelo-
ris pecca-
tor intelli-
git

Secundò, timore hoc, quo officij præstandi, aut malè jam præstiti admonetur, percita mens, illico grauitatem præcepti, cuius transgressori tam immanis poena à Deo præstituitur, percipit peccator. Videt enim liquido, fieri non posse quin iusta sint supplicia, quæ qui naturâ suâ justus est, minatur. Rursus id etiam percipit, fieri non posse, vt qui indole suâ tam est misericors, æternis ignibus addicturus sit *opus manuum suarum*, quod ipse meritus est tantâ industriâ, tantâque prouidentia gubernauit, nisi summopere ipsi scelera displicerent, quæ tam immania benignissimo Numini, ac fere inuito, supplicia extorserunt.

10.

atque ex
hac, peccati
indignita-
tem.

Hinc tan-
dam oritur
detestatio

Tertiò displicentiam infractæ legis, ex pœnis iure & meritò intentatis, peccator duum perferenscit, tum verò perpetrati criminis enormitatem intelligit, percipitque quàm indignis modis tam justæ Numinis voluntati, per summam petulantiam fuerit aduersatus. Detestatur itaque commissum scelus, quod tam feruè & justè à Deo seivindicandum. Justamque iram imposterum vt euadat, statuit justissimæ Dei voluntati, cuius grauitatem.

11.

tatem, ex timore quo percussus est nunc reipsâ percipit, obtemperare imposterum, non tam ex timore pœnæ, quam ex amore justitiæ seu recte & justè agendi desiderio. Justitiam autem legis, cuius fortassis memoriam amiserat ex ipso, quo percellitur, timore intellexit.

peccati & legis obseruanda voluntas.

12. Redit igitur per hunc Attritionis actum, ad Deum, id est ad finem suum vltimum peccator; redit inquam, quia dum supplicia metuit, ad eum sese tacite conuertit; non quidem actu Amoris Dei super omnia dilecti & diligendi propter se, qui quidem tertiæ virtutis Theologicæ actus sit, sed affectu aut Amore proprio Spei, quo in Deum tendit, tamquam vltimum sperantis bonum, id est suum.

Sic attritus redit ad finem suum vltimum per actum amoris concupiscentia seculi spei.

13. Patet itaque quàm in Attritionis actu nihil illiberale sit, id est nihil inuoluntarium, nihil coactum, nihil inuitum; sed ingenuum omnino & liberum prorsus esse, omne quod ex eâ Deo præstatur obsequium; quamuis ex pœnæ timore ducat exordium. Timor enim veluti præco pœnas denuntiat. Ex pœnis, sanctissimæ voluntatis iustitia, Numinisque displicentia rectè colligitur: ex hâc verò, criminis sui enormitatem peccator colligit & detestatur: ex detestatione denique obseruandæ deinceps legis tam justè latæ amor oritur & desiderium. Atque eorum Attritionis ex timore seruili exortus non seruilis, sed nobilis & dignus Gratia Christi actuali, à quâ prima tam præstantis virtutis ducta sunt incunabula, & per singulos deinceps actus procurata est maturitas. Istud enim, peccatorum suorum hoc modo pœnitentes, dicere possunt, quod habetur apud Isaiam 13, juxta 70.

In attritionis actu nihil est seruale.

13a. 26. 7. 17. Interpretum lectionem *Propter vel Per timorem tuum Domine in utero accipemus, & parturimus, & peperimus spiritum salutis.*

14. Ast inquires, cum Attritione illâ manet nihilominus aliqua adhuc super peccandi voluntas & libido, aut naturæ propensio, si pœnæ non profarent. Vellet enim adulterari scortator, supplicij si abesset metus. Miror sanè hæc toties & tam putidè à viris Theologis obtrudi, quibus tam perspicua debet esse differentia inter *Volo* & *Vellem*. Aliud enim est dicere *Volo*, seu actualement adulterandi voluntatem habeo, si pœnæ sceleri non essent constitutæ; aliud autem *Vellem* seu conciperem peccandi voluntatem, nisi supplicia deterrere. Primum sine dubio peccatum

Neque in ea remanet vltus affectus peccandi, nequidem conditionatus.

Ostenditur aliud longè esse dicere

volo peccare, & velle peccare si non esset infernus.

est, nec qui sic peccato abstinet, verè abstinet: voluntate enim peccato afficitur, à cuius executione inuitus deterretur. Neque cum hoc actu consistit vera Attritio. Secundum verò, historica est rei verosimiliter admodum euenturæ narratio; infirmitatis propriæ est sincera confessio, quàm, experientiâ jam edoctus, tantam esse peccator nouit, vt nisi valido fræno coërceatur, in vetera se fateatur crimina deuoluendum. An autem imbecillitatis suæ conscius esse, est vetera velle crimina? Sanè qui Religionis seueræ vinculis & legibus coërceatur, istud, vt sibi de felicitate suâ gratuletur, potest secum statuere, sese si inter mundi illecebras datum fuisset viuere, multis sceleribus sine dubio fuisse implicandum, à quibus modò inter septa Cœnobij datur abstinerè. An tamen is reipsâ nunc vult ea committere, quæ præscit sese patraturum, si intra Religionis repagula, contracta non fuisset peccandi facultas & licentia? Quis hoc pro sano dixerit? Certè, aliud est velle peccata, aliud ea præuidere & narrare facienda. Istud, voluntatis est negotium; hoc verò, solius est iudicij non absurda coniectatio: sine voluntate verò non peccatur.

Cum hoc actus sit Attritio,

imò & Contritio.

Quid, quòd & cum ipsâ Contritione quantumcumque sit perfecta, stet eiusmodi infirmitatis suæ humilis agnitio & sincera confessio? quantumcumque enim de commissis sceleribus coneratur reus, eaque detestetur omnibus animæ viribus; tamen cum voluntatis sanctissimâ obfirmatione, potest, imò debet, si ad imbecillitatem suam mentis oculos inflectat, istud de se iudicare, & verò etiam proclamare, si hæc mihi à Deo Contritionis gratia non adesset, vellem in pristinis hæreere flagitiis, meque rursus in ea fœdissimè immergerem. An tamen pœnitentem hunc, ejurata rursus velle crimina quisquam dicet? Fateor quidem cum Attritione, imò & cum Contritione, propensionem seu libidinem naturæ insitam adhuc consistere, vnde ad peccandum deinceps procliuis sit animus; non enim dum deplorantur scelera, Concupiscentia, eorum radix prorsus extinguitur. Verùm sicut vitiosa hæc animi affectio, nullum Contritioni infert vitium, quo minùs facta displiceant: ita & nullum Attritioni censenda est asserre præiudicium, vt non credatur commissà à se scelera, verè & ex animo, liberè, inquam, & ingenuè detestari. Atque hæc de Attritionis excitandæ modò, in præsentiarum dicenda occurrebant.

15.